

ЮРІЙ СІРИЙ

чарівниця

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО "ПРОБОЄМ"
Торонто

1965

JOSEPH SIRY

THE ENCHANTRESS

NOVELETTE

"PROBOYEM" UKRAINIAN PUBLISHING CO.

Toronto

1965

МУЗР. К. БРИЗГУН

ЙОСИП СІРИЙ

ЧАРІВНИЦЯ

(НОВЕЛЯ)

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО "ПРОБОЄМ"

ТОРОНТО

1965

ЗАГАЛЬНА БІБЛІОТЕКА Ч. 5

Відбитка з "Вільного Слова"

Printed by Basilian Press
286 Lisgar Street — Toronto, Ontario — Canada

МУДР. К. БРИЗГУН

"І пахне вітер
якимсь терпким, вологим сном
колись покинутого світу
і призабутого давно".

Вадим Лесич

1.

Золоте сонце поволі сідало за обрій... Пахло вологістю, татараком, млявим ароматом водяних лілій. Над озером, заточуючи в повітрі великі кола, квилили чайки, виблискуючи срібними крилами, в проміннях заходячого сонця.

На воді, ледь-ледь, погойдуючись, пишались водяні лілії. В рясці, турботливо, ворушились, під доглядом матері-качки, дики каченята.

Проміннimi пальцями, сонне сонце дотикало даху старого млина, що дрімав, притулившись до озера. Давно вже ніхто не заглядав до нього, доріжки позаростали споришем та лободою; досчатий дах почорнів та де-не-де завалився, вікна вирвані бурею, темнili чорними очодолами, через які влітали та вилітали казани та сови. Під дахом, веселою гурьбою, гніздились горобці.

Прогнилі дошки в заставках, вже не стримували води і вона великими струмками прорідалась крізь щілини і, з шумом, спливала на лотоки.

Старі верби похилились над водою і якби журились долею старого діда-млина. Озерце, запале між горбами, заросле високими очеретами, осокою, татараком та густими лозами, виглядало занедбаним, диким, покинутим. За озером тягнулась широка смуга болот, аж до самого лісу, що синів на обрії.

Місцевість дика, малодоступна, чарівна в своїй природній, незайманій красі.

Недалеко озера, на горбку, стояла хатина, шита соломою, яка від старості почорніла та поросла пишними плямами зеленого моху. Хатина, дещо, вгрузла в землю, покосились двері й вікна, але стіни виглядали ще міцно й білочисто, призьба була старанно підведена жовтою глиною, видно, що чиясь дбайлива рука пильнувала хатини. Серед загального запустіння контрастом були гарно впорядковані грядки та парники з городиною. Це залишки ще від старого мельника-огородника, який більше цікавився плеканням городини, як самим млином.

Кругом тихо й мертво. Від старого млина, поміж вербами, лине-скрадається туга, а може журба-смуток за минулим. З-поза хати з поля чути турботливе підъомкання перепела, жайворонки вже кінчали вечірню мельодію-молитву й западали в збіжжя, — десь відізвався одуд...

Над самим озером, на великому дубовому пеньку, сиділа дівчина. Дві темнорусі коси, як дві змії, спадали на її плечі, на білу, легко-вишивану сорочку. Вона тримала в руках якусь дощчину, до якої був прикріплений кусок грубого білого паперу, а між пальцями кілька кольорових олівців.

Дівчина пильно вдивлялась, як за лісом сідало сонце, щось поправляла на папері, щось підкresлювала, щось витирала, силкуючись вхопити чудово-багаті кольори заходячого сонця. Врешті роздратовано кинула на траву дощечку й олівці, вхопилась руками за коліна і так застигла...

Сірі великі очі були гніvnі, лице, з тонкими, ніжними рисами, було повне розчарування; видно олівцями не вдалося схопити пишних барв втомленого сонця. А сонце, щораз, глибше западало за обрій, барви сутеніли й зникали з небозводу. Ліс забарвився темносинюю смugoю, посиніла й вода в озерах.

В дверях хатини показалась постать, ще досить молодої жінки; вона була в білому і її фігура виразно відбивалась на темній плямі дверей.

Останні відблиски сонця, освітлювали русяве учесання, яке було, дещо, в неладі, її сірі очі, такі ж, як у дівчини над озером, лише задумані, потягнені поволокою смутку. Стоючи на порозі, шукала когось очима, а побачивши дівчину, звернулась до неї:

— Ланочко, ходи дитино до хати, вже час вечеряти.

— Заждіть мамо, я ще трохи... Вечеряйте самі, а мені залишіть.

— Таж сутеніє, дитино, що ж там у темноті малювати...

— Ні, ні, мамочко... Саме тепер, розумієте, саме тепер, коли завмирають кольори, цікаво їх прослідити...

— Як знаєш... — постать на порозі зникла.

Світлана піднялась з пенька і підійшла ближче берега, сіла, на ще теплий, нагрітий сонцем, камінь і опустила ноги в воду.

На дворі, щораз більше темніло, з води білою парою підіймався туман...

Дівчина сиділа й любувалась... і прислухалась, як в природі все тихло, як сон скрадаючись, ген там, ізза лісу, покривав все своїм безшесним покровом... Здавалось так лише... Не все спало. Пролетів над головою кажан, на даху млина відізвався пугач, сплеснулась риба; непевно, на листку водяної лілії, кумкнула жаба... Одна, друга і раптом, якби ціле озеро загомоніло жаб'ячим рекотом...

Світлана насолоджувалась красою наступаючої ночі; відчувала всім своїм єством, що вона теж є частиною цієї краси, частиною однієї, якоїсь, великої душі, яка лучить красу життя з красою природи.

Ізза лісу почало випливати червоне, заспане, місячне коло, вода в озері із синьої перетворилась в

срібну, старі верби нахилившись над водою, щось таємничо шептали, шептав ледь-чутно й очерет... Настав час русалчих танків...

З білого туману почали виринати якісь ніби постаті... Вони рушались: то розходились, то знову збігались... У їх рухах вичувалась ритміка, якби танок.

Світлана вже виразно бачила, що то русалки... Вони збираються разом...

От-от почнуть танок... Чекають аж випливе на чисте небо, з-поза дерев, красунь місяць... Вона бачить їх обличчя, їх довгі розплетені коси... А на купині сидить водяник, увесь в зеленій рясці, з довгою, як водяні рослини, бородою... Він жадібно вдивляється в водяних красунь... Уява Світлани малювала їй все нові й нові постаті водяного царства... Коли це, несподівано, відчула щось м'яке-тепле, воно муснуло її по коліні... Глянула й побачила два фосфоричні вогники, які дивились на неї; вогники поворушились і щось м'яке скочило їй на коліна.

— Що ти тут, Мурку, робиш? — Лана впізнала свого улюбленого кота, погладила його гарну, як ніч чорну спину. — Прийшов до мене? Скучив? Кіт, сидячи на колінах у дівчини, лише задоволено муркотів. — Час додому хочеш сказати? Але ж дивись, Мурку, скільки тут цікавих постатей... Шкода йти спати... — Світлана взяла кота на руки, погладила й глянула на озеро, але там, крім туману, нічого вже не було.

— Бачиш, Мурку, прийшов невчас і всі русалки повтікали, — докоряла котові Світлана.

Запала ніч. З лісу дмухнув, запахом смоли ялин, вітрець... Біля млина плюскотіла вода... На лопухах водяних лілій концертували жаби...

— Що ж, ходім додому! — Світлана скинула кота на траву та почала при свіtlі місяця вишукувати порозкидані олівці, забрала свою дощечку-мольберт і, разом з котом пішла до хати.

Мати сиділа при нафтовій лямпці і щось шила.

Побачивши в дверях Світлану, з котом на руках, посміхнулась й промовила: — Нарешті, моя малярка-мрійниця з'явилася.

Світлана пустила кота, кинула на стіл дощечку-мольберт, олівці та рвучко підбігла до матері, обняла та почала палко цілувати.

— Пожди, Лано, ще задушиш мене... Он там в печі вечера... Попоїж та будемо лягати спати, бо завтра багато роботи: приїдуть з містечка по городину.

— Гаразд, мамочко, гаразд... От тільки Муркові дам щось попоїсти.

— Він вже їв... Не розгодовуй кота, бо перестане мишай ловити.

Лана витягла з печі локшину, надсипала трохи котові і вмостившись на припічку, обое, у великій приязні вечеряли.

— Знаєте, мамо, що? От, якби так попросити того пана з контори, в кооперативі, що купує у нас городину, може б він постарається мені про фарби... Бо ж олівцями не можна ухопити всіх потрібних барв, особливо заходу сонця. Тож таке багатство кольорів... Ви ж колись оповідали мені, як служили в маєтку, що бачили там чудової краси образи, мальовані олійними фарбами... А що ж я можу намалювати тими олівцями, що маю?

— Не знаю, Ланочко, чи той пан з контори розуміється на фарбах і чи він знає, де то все можна дістати... От зачекай... Восени, як упораємось з городами та призираємо трохи грошей, то вже конче пойдемо до міста і там закупиш собі потрібні фарби.

— Ой, дякую, кохана мамочко... Яка ж ви добра. — Лана кинулась знов цілувати маму. — Вже йду спати. Добранич! А ти, Мурку, наївся? Кіт задоволено муркотів й терся об ноги Лани.

— Але гляди, не спи, лови мишай, бо лінивих котів нам не треба, — Лана погрозила котові пальцем і побігла в свою комірчину, де на літо влаштувала собі спальню.

2.

Мама Лани, Настя, залишилась круглою сиротою й жила у своєї бабці, яка хоч була бідною людиною, старалась якнайкраще заопікуватись внучкою: одягала, годувала їй водила до поблизької школи; тішилась, що було з ким поговорити та розраяти свою самітність.

Не зле жилось їй внучці, бабця старалась зробити для неї, що лише було можливим при її бідності, але їй те скромне життя скоро ввірвалось зі смертю старої.

Настя мусіла ходити по сусідах, щоб заробити на прожиття. Хтось порадив влаштувати дівчину на службу в маєтку. Насті тоді було вже тринадцять років і молоді дідичі радо прийняли сироту до праці. Але в маєтку вже не було такого спокійного життя, як у баби. Пани часто сварилися... Пан був зі старого українського роду, а пані московка. Кожному хотілося запровадити свої порядки в хаті; пані на московський лад, а пан, навпаки, на український.

Настя була призначена до помочі панській покоївці-московці і, працюючи в кімнатах, часто чула, як розгніваний пан говорив: "Мої предки були українськими старшинами і я не позволю, щоб в моїому домі було чути московським духом".

Пан щиро заопікувався сиротою — Настею; бачучи, що дівчина здібна, у вільний час, підучував читати та писати, оповідав дещо з історії наших предків, все це дуже гнівало московку-паню. Але панові подобалась лагідна вдача Насті і, він дуже до неї прив'язався. Настя відвдячувалась тим самим.

Московка-покоївка все підбурювала свою "єдиноплеменну" паню проти Насті і пана, бажаючи, якнайскорше позбутися її.

І вибух наїрів: "геть мені з "хахлацкім" звичаями, гетьманами та Шевченками, ми живемо в російській державі і не позволю, щоб якась "хахлацкая" хамка користалась спеціальними привілеями... Геть з тим

MUDr. K. БРИЗГУН

всім... Коли так далі буде, я виїжджаю до батьків у Москву".

Молодий дідич реагував на те все спокійно і на цілу тираду жінчиних слів відповів: "вольному воля, спасенному рай". Такий холодний душ скоро заспокоював пані-московку; бо куди ж їй було від'їзджати в холодну Москву з цвітучої й багатої України. І, на якийсь час, розбурхана ріка входила в свої береги.

Сварки, однак, не вгавали і, мабуть, московці прийшлось би таки тікати з України, але на її щастя народився синок і то обох, пана й паню, примирило.

Настя дісталася нове призначення — няньки. Хлопчик полюбив свою лагідну й гарну опікунку, почав добре говорити українською мовою, захоплено слухав чудових українських казок, аж вкінці почав виводити своїм тоненьким голосочком пісні, яких навчила його Настя.

Настя мала тепер двох прихильників: пана і його малого сина Василька.

Відрухова нелюбов до москалів відбилась у Настиновому вихованні малого Василька; навіть "Заповіт" Настя, дещо перейначила і замінила слово "вражою" на "московською".

Колись, як були у панів гості і попросили малого, тоді вже п'ятилітнього Василька, щось продеклямувати, Настя підшепнула: "Заповіт"... І Василько важно виступив та речитативом, під звуки батькової бандури, проказав:

"Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій..."

Всі зі здивуванням поглядали, то на малого декляматора, то на батька.

Настя радіючи, що її малий Василько так гарно списався, підбадьорувала його до дальшої деклямації

і, Василько, осмілившиесь успіхом, випалив, пропускаючи кілька стрічок:

"Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте,
І вражою, злою кров'ю
Волю окропіте..."

Мама вся червона від обурення зірвалась з фотелю: "Вон з ним, забрати його, вон з такою нянькою!" Настя вхопивши малого, чим дужче вибігла з сальону.

— От до чого допроваджують твої "хахлацкіє" няньки!... — як розлючена тигриця, накинулась пані, до зніяковілого чоловіка. — Вон з нею! — і звертаючись до гостей, майже викрикнула: — "Памілуйте гаспада", Василько не знає ні одного російського слова... Це ж скандал!... Подумайте тільки, син інтелігентних батьків не знає російської мови.

— Так це дійсно не добре, — сказав один з гостей, — ваш син вже великий хлопчик і не говорить по-російському...

— Невже ви думаете ціле життя держати вашого сина в мужичестві, — з'їдливо вставила котрась з гостей.

— Я навмисне учу його по-українському, — рішучо зазначив господар, щоб він добре вимовляв слова, бо російська мова в порівнянні з українською, є остріша й твердіша, а десь за пару років почну й по-російському вчити.

— То не добре, — зазначив той самий гість, — бо тоді в нього на все життя залишиться малоросійський акцент...

Розпочались гарячі дебати: дехто був по стороні батька, дехто по стороні матері. Аж хтось, під час розмови звернув увагу, що всьому виною є ніхто інший, як тільки нянька, що вона є під впливом якихось рево-

люційних сил і що така декламація хлопчика є протидержавна, а тому на це треба звернути пильну увагу.

Доля Насті була вирішена, вона мусіла покинути службу в маєтку.

Пан, хоч не хоч, мусів погодитись з фактом, але все ж хотів забезпечити Насті майбутнє і підшукав їй жениха, щоправда, старшого від неї на яких двадцять років, але статечного вдівця-мельника, якого посілості межували з панськими та за які мельник мав ще чимало сплачувати панові, в якого набув грунта млинські.

Гірко плакала Настя, нарікаючи на свою долю, але нічого вдіяти не могла і мусіла вийти заміж за старого, нелюбого чоловіка, переболяючи в душі велике огорчення проти двору й проти панів.

Як шлюбний подарунок Насті, пан перекреслив решту боргів мельникові.

Мельник з такої трансакції був цілком задоволений: розквітувався з боргами, став правним власником млина, а в додатку дістав дарову працівницю Настю. Молода жінка мало його цікавила, він більше любив пересиджувати в сільській корчмі ніж, як він казав, "маніжитись" з жінкою.

Гірке життя почалося у Насті. Завізників до млина було обмаль і млинарство не давало майже жодного заробітку, тим більше, що недавно, збудовано великий конкуренційний, двірський, млин. Тому-то млинар, щоб прожити, зайнявся огороництвом: поробив парники, спеціальні спаркові грядки та звичайні грядки з різною городиною і то що бракувало з млина, доповнював огороництвом.

Якось скоро у Насті народилась донечка, але мельник цим фактом не дуже зацікавився, за то Настя була щаслива і ціле своє життя присвятила вихованню дочки, яку назвала Світланою, бо вона внесла, як говорила Настя: "світло в моє життя".

Настя була доброю працівницею й помічницею свому чоловікові і мельник мав час, щоб зайнятися

млином. Біля млина було багато роботи, а в першу чергу впорядкувати жерна, тобто "накувати камінь". Мельник, якто завжди робив, підтяг на ланцюгах вгору, горішнє жерно, та й почав "кувати" нижнє, але в той час сталася біда; ланцюг, на якому висіло горішнє жерно, лопнув і камінь цілою своєю вагою пригнітив мельника на смерть.

Настя залишилась сама з малою дитиною.

Щоб урухомити млин, треба було найняти мельника, але це не оплатилося б, бо до млина й так рідко хто навідувався. Млин залишився без господаря, а Настя зайнялася шитвом та огородництвом, а в міжчасі лікувала людей зіллям, чого навчилась від старої економки, ще в маєтку.

Коли Світлана підросла, мати почала учити її читати та писати, а пізніше віддала до школи, в сусідньому селі. До школи було далеченько і в непогоду або зимою, коли кругом лежали глибокі сніги, дівчина мусіла сидіти вдома.

Тяжко жилося молодій вдові, але до маєтку за поміччю, ніколи не зверталася, та й у маєтку теж не цікавились долею Насті.

Малу Світлану, яку мати називала скорочено Ланою, діти в школі дуже часто зачіпали й називали її відьомським виродком і нераз Лана приходила зі школи заплакана, а то й побита. Прийшлося Лані попрощатись зі школою, а Настя почала, як уміла, вчити її сама. Лана була здібна дівчина і все, що знала мати, швидко від неї перейняла. Часом вдавалось випозичити в кооперативі якубудь книжку, тоді мати з доночкою насолоджувались читанням. Врешті Настя через коопераціву набула собі човна і то їй дуже стало в пригоді, бо мала нагоду ловити рибу і продавати жидам; особливо перед "шабасом" цей товар був дуже дорогий.

Часом з доночкою ходила до сільської церкви, але там парафіянини неприхильно оглядали їх зо всіх боків, дивуючись, як то відьма, що знається з чортами, осмілюється з дочкою ходити до церкви...

3.

Час минав. Лана виросла й стала гарною та працьовитою дівчиною, що нераз заступала маму в тяжкій праці. Якогось літа, під лісом, недалеко хутора Насті, отaborились цигани: чоловіки були добрими ковалями, направляли селянам сокири, коси, серпи, кували лемеші від плугів, а циганки розсипались по околицях ворожити, євпрошувати, а часом, так і вкрасти щобудь у селян.

Отож і на хутір, до Насті, забрело дві циганки: одна старша, а друга донька її, якраз в пару Лані. Дівчата якось порозумілись й зджутились.

Поки цигани стояли під лісом, молода циганочка часто забігала до Лани, разом ходили по лісі, разом ловили рибу, купались і циганка навчила Лану "фахово" ворожити. Коли цигани від'їхали, Лана здобула собі серед дівчат славу ворожки-чарівниці. Маючи природний романтичний хист, Лана ворожила захоплюючо-цікаво; навіть з поблизького містечка, потайки, приходили часом молоді жідівки поворожити у чарівниці Лани. Але Лана не тільки захоплювалась ворожінням, в неї пробудилась любов до малярства і дівчина самотужки почала малювати примітивні пейзажі та, жартуючи, робити маленькі портрети своїм клієнтам-дівчатам.

В селі чомусь називали Настю відьмою, а Лану чарівницею, які мали знатися з нечистою силою, а улюблений чорний кіт Лани ще більше надавав відьомського маєстату обом жінкам.

**

Цього року весна й літо були сухі, дощу дуже бра��увало, навіть озеро опало в берегах. Земля порепапасла. Жито й пшениця мали коротке стебло й малий колос, а городина зовсім пропала.

Однак у Насті городина була багата, бо маючи під боком воду, старанно городину підливала. Настя

навіть придумала, свого роду, примітивну іригацію; покопала рівчики поміж грядками, в які просто з озера наливала води і городина росла гарно, що давало цього року добрий прибуток.

**

З самого ранку день видався гарячий. Настя з Ланою, в костюмах Еви, бовтались у воді; вони затягали невеликий волок, щоб захопити трохи риби для отця Панкратія, священика сільської церкви.

Лана мала віднести рибу і бути в церкві на Богослуженні. Зловивши пару гарних коропців, виполоскали волок, та й розстеліли на траві сушитись. Лана почала одягатись й чепуритись в дорогу. Тимчасом Настя вкладала рибу до лозиного кошика, перекладаючи її татараком та листям водяної лілеї.

Лана нічого не їла, лише напилась холодної джерельної води, вхопила кошик з рибою в одну руку, а в другу свої нові черевики й межою, навпросте, виминаючи багна, подалась до села.

Сполошивши на болоті пару табунців диких качок, Лана вийшла в поле... А поле, як море, заторкнуте пустуном-вітерцем, котило свої збіжкові хвилі по просторих, безконечних ланах.

Вгорі дріботів крильцями жайворонок і щебетав поранню пісню-молитву до Бога... Десь між житами, теплохливо відізвався перепел. Лана на хвилину затрималась і любувалась красою поля, його м'якими фарбами, величчю української природи.

Почувся далекий відгомін дзвону.

— Треба поспішати, — подумала Лана, — щоб на час занести рибу й не спізнитись до церкви.

Але вийшовши на горбок, мимо волі, затрималась знов, вражена пречудовими барвами поля на фоні синіючого, в далечині, лісу.

— Боже, яка ж краса! — захоплено промовила Лана. Вона могла б стояти тут годинами і насолоджуватися.

ватись красою барв, але дзвін все нагадував, що треба поспішати.

Йшла межою, колоски лагідно дотикали її колін, рук; червоні маки розгойдані подмухами вітру, приязно кивали їй своїми пишними головками, а волошки лагідними, синіми очима вдивлялись у дівчину.

А от показався хрест над церквою, церква, а он і дім пан-отця. Лана збігла трохи вниз і стала перед фірткою; почувся гавкіт собак, а за кілька хвилин вийшов сам отець, який оце вибирався до церкви.

— Слава Ісусу! — промовила Лана.

— Слава на віki! Що доброго скажеш, дівчино? — лагідно звернувся до Лани пан-отець.

— Оце мати просила передати пару коропців для пан-отця й добродійки... Свіженські, тільки що рано зловлені, — лепетала Лана.

— Це з того зачарованого озера? Дуже дякую! Передай мамі мою подяку й благословення... Добрі ви люди... Щасти вам Боже на все добре! — отець взяв кошика з рибою.

— А як же буде з кошиком? Я зараз виложу рибу і віддам кошик, — отець повернувся, щоб йти.

— Ні, ні, кошик нам не потрібний... Він з лози... Прошу залишити його... Бувайте здорові!

— Зачекай, вступи до хати!

— Дякую... Я спішу...

— Куди ж так?

— Та ж до церкви, — Лана повернулась й хутенько пішла до церковних воріт.

Увійшовши в церкву, стала по лівім боці в куточку. Людей ще було мало, почали лише сходитись. Жовто-зелено-червоні шибки у вікнах ледве пропускали проміння сонця, де-не-де горіли свічечки, в церкві був темний холодок.

Лана опустилась на коліна... Так хотілось помолитись... І вона молилася.

Лице Пресвятої Діви, з образа, якби усміхалось до

ней, якби щось хотіло сказати... Почалось Богослуження. Лана й не спостеріглась, як церква виповнилась людьми. Несподівано почула біля себе жіночий шепіт: — Дивись, чарівниця прийшла до церкви... А другий голос: — Гріхи, бачиш, замолює... Знов перший: — Хай но скінчиться відправа, ми її про дещо запитаемо...

Лані зробилось дуже прикро: — Чого ці люди хотять від неї? Що злого вона їм зробила? — оглянулась й помітила, що багато людей дивилося в її бік.

Вона знов почала молитись, благаючи відвернути від неї злих людей.

Крізь слізози видавалось їй, що Діва Марія усміхається до неї, якби кажучи: "Не бійся, будь смілива... Перетерпи... Нічого тобі не станеться..."

Служба Божа закінчилась. Лана хотіла якнайскоріше вийти й тікати додому, але при вході скучилось багато людей і протиснутись було тяжко, треба було зачекати.

Тимчасом біля церкви Юстина, молодиця, якій не сповнилось те, що колись виворожила їй Лана, злісно говорила до жінок, які виходили з церкви: — Бачили, як відъомське зілля молилось? Так це ж вона зі своєю мамою напустили на нас посуху... Хліб в полі не росте, колос не вбирається в зерно...

— А наші городи! Гляньте тільки, — підхопила друга вже старша жінка, — все повисихало, а дощу кат-ма... Це все ті відьми з-під млина...

— У самих городі, як рута зелені... Бачив Охрим, як вертався з двору, — викрикувала далі Юстина, — це все їх робота... Чому у нас все повисихало, а у них зеленіє? Чому, питую?

— Звісно чому, — обізвався дід Микита, — з чортами знаються... От чому! На Купала вертався пізно з містечка, та й пішов навпросте, біля млина, аж чую в млині вереск та гук розглягаються... Звісно нечиста сила гуляє... Мерщій перехрестився, та бігцем обминати чортів млин...

— Я ж кажу, ми тут молебня служимо, — почала знов Юстина, — благаємо про дощ, а вони чортові суки посуху нам наганяють... Треба з відьмами зробити порядок...

— Рознести млин, городину повиравати, хай ідуть з наших сторін, до біса з торбами, — відізвалась Оришка, найбільше в'їдлива та задирлива дівчина в селі.

В цей час, в церковних дверях, серед людей, показалась Лана.

— Он іде красуня-чарівниця, — вказуючи рукою на Лану, злісно викрикнула Оришка.

— Чекайте, ось я з нею поговорю, — виступила наперед Юстина.

Лана хотіла виминути жінок, але їй заступила дорогу Юстина.

— Куди ж то вельможна панно прямуєш? — спітала в'їдливо.

— Додому, — тихо відповіла Лана.

— З якого ж то часу відьми почали до церкви учащати?

— Не знаю того...

— Не знаєш? А ти, чортице, чого прийшла до нашої церкви? Не досить того, що нам посуху, з мамою, нагнали, ще й до церкви лізеш... Он хліб в полі сохне... Голод буде... А з своєю мамою-відьмою, спільно з чортами, лихом людям робите...

— Дурне говорите, — вибухла Лана.

— Дурне кажеш? Ах, ти паскудо! — Юстина замахнулась на Лану, але та, вчас, відвернулась...

Підійшло ще кількох жінок.

Аж це з гурту виступив ставний хлопець.

— Завіщо напастуєте дівчину? Як вам не сором... Що тут може бути спільногого — посуха і ті дві бідні жінки, що живуть біля млина?... Та хіба ж ми не дики люди, щоб напастувати невинних...

— Бач, який оборонець знайшовся, — пінилась від

злости Юстина, — може, ненароком, закохався в чарівниці? Бач красунь і відьма нічого собі, як побереться, то вродиться чорт...

В товпі почувся сміх.

— Залиште, тітко Юстино, дівчину в спокою. Нехай іде додому.

— Може відведеш її?

— Як буде потреба, то й відведу.

— Геть з ним! — підскочила до хлопця, несподівано, заздрісна Оришка й пхнула його в груди, та хутко обернувшись, збила рукою сплетені коси з голови Лани. Коси звисли, як дві грубі змії й розсыпались по плечах.

Юстина вхопила Лану за волосся... Хлопці почали боронити, жінки завзято нападали на хлопців, а при тім тягали Лану за коси й били, де тільки далося.

Хтось повідомив священика. Старші чоловіки кинулись розбороняти.

Священик ледве встиг розоблачитись, як вибіг перед церкву.

— Люди добрі, опам'ятайтесь, що ви робите? Перед Божим храмом таке зчинили!... Гріх і сором!...

Побачивши пан-отця Юстина й Оришку хутенько зашились поміж людей. Решта змагунів теж затихли і здивовано оглядались, що сталося...

Аж тут надійхав двірський кабріолет і звідти вискочив панич, який бачив здалека бійку.

— Що тут діється? Хто кого б'є? А от і пан-отець... Що тут, отче, сталося?

— Як от бачите, сором призначатись, таке вчинили перед церквою. Побили ні в чім неповинну дівчину...

Панич підійшов до Лани, взяв її за руку і лагідно запитав: — Як тебе звати, дівчино?

Лана втерла хусткою слези... Її подряпане лице заслонили розтріпані коси. Вона все плакала й не могла вимовити слова.

— Принесіть води, — наказав пан-отець.

Панич уважно приглядався Лані. З розпущеними косами, з заплаканим личком, Лана виглядала чудово.

— Чого ж, мовчиш, дівчино? — знов звернувся до неї панич, — скажи, хто тебе напастував і за що? Я зараз звернуся до поліції і напасників заарештуємо.

В товпі зчинився рух, Юстина й Оришка пробували тікати, але їх перейняли хлопці.

— Я з млина того, що при озері, — схлипуючи, говорила Лана. — Я зовуся Лана... тобто Світлана... Ми маємо городи, з того й живемо, бо... млин старий... не меле...

— Добре, — сказав панич, тепер запишемо прізвища тих, що тебе били, а решту полагодимо потім.

— Не треба, пане... паничу... Не треба... Я не хочу, щоб ізза мене карано людей...

— То гарно з твого боку, що даруєш їм, але для порядку треба винних покарати.

— Не треба... Прошу вас... Дуже прошу... — Лана знов почала плакати.

— Ну, гаразд! Щастя ваше, — звернувся до товпи панич.

— Бачте, яку милу й добру дівчину ви побили, — сказав пан-отець. — Ви її побили, а вона вам простила.

— Сором! — почулись парубочі голоси.

— Біда з бабами!... — пробурмотів дід Микита, та чим швидше подався додому.

Люди почали розходитись, картаючи Юстину та Оришку за бешкет, що вчинили перед церквою.

— Прошу вас, — звернувся пан-отець до панича й Світлани, зайдіть на хвилину до мене, нап'ємось чаю, а дівчина причепуриться, та й може відвезете її, бо то вам по-дорозі.

В парафії пані-матка помогла Лані вмитись, уложить коси та причепуритись. Напились чаю, з паучими пиріжками, що вміла їх пречудово випікати пані-матка.

— Бачте, такі нерозсудливі й заздрісні люди, — почав виправдувати своїх парафіян пан-отець, — по-

суха, немає дощу, біда заглядає увічі, люди стали дражливі, а от у мельників городи у доброму стані, бо мають близько воду, та й не шкодують труду з поливанням.

— Нічого, отче, це добре, що осоромились жінки, це буде для них наука, тепер будуть сидіти тихо... Лише шкода, що потурбували дівчину. Але то нічого, до весілля все загойтесь... — зажартував панич. — Правда, Лано?

Лана лише усміхнулась.

— А тепер, дозвольте пане-отче і ви, пані-матко, подякувати за чай та чудові пиріжки, бо кому в дорогу, то вже час їхати, — а звертаючись до Лани, додав: — збирайся, дівчино, підвезу тебе.

— Дякую вам, пане... паничу, я й сама можу дійти... От тут на гору вийду, та й наш ліс видно... Влітку до нас трудно доїхати, болота... лише вузенька доріжка провадить до млина...

— Гаразд, дівчино, покажеш мені тую вузеньку доріжку, може дасть Бог не втопимось в болоті...

Попрощались. В селі не було нікого видно, обмиснули парафію і виїхали в поле. Полуденне сонце пріпікало добре, але польовий зефірек лагодив спеку.

— То ти, дівчино, живеш з матір'ю біля старого млина? — спитав панич Лану, що сиділа побіч з ним в кабріолеті.

Коні, пів-араби, легко ступали стрункими ногами, пофоркуючи ніздрями й бігли, як би бавились, побрязкуючи упряжю.

— Так, ми там живемо.

— Що ж ти там робиш?

— Маємо городи... Помагаю мамі. Ловимо рибу. Зимою мама трохи шиє. Помагає людям зіллям. А я, часом, ворожу...

— Ворожиш?

— Так, часом... Хочете, то й вам поворожу... За те

все ї називають маму відьмою, а мене чарівницею-відьмою... А чи ж я подібна до відьми?

— Не знаю, Лано, не знаю, — посміхнувся панич, — я ще ніколи відьми не бачив.

— Вони, тобто селяни, гніваються, що городи посохли, а у нас зеленіють... Тож мама і я маємо дуже багато клопоту з тими городами... Ми покопали рівчики і тими рівчаками забезпечуємо водою рослини... А вони... Не добрі...

— У вас близько вода, а в селі стільки води немає.

— То за те є треба мене бити?

— Хто ж таке каже? Дуже не гарно, що вони так зробили... Але то одиці — ціла громада була тим обурена.

— Уважайте, паничу, коло того корчика треба звернути вправо, — попередила Лана. — Дивіться, там вузька дорога, треба вважати, щоб не вскочити в болото.

— Гаразд! — панич дещо стримав біг коней і обережно звернув на бічну дорогу, яка вузькою смужкою бігла посеред багон. Виминувши багна, виїхали на горбок, з якого було видно млин й пасмо лісу, проїхавши ще з пару гонів, побачили стріху хати. Панич стримав коней.

— Яка ж краса! Це просто рай! Озеро, ліс, старий задуманий млин і ця, внизу, хатина... Краса!... — захоплено говорив панич. Якийсь час сидів, непорушно, в кабріолеті і любувався околицею.

Коні нетерпеливо топталися... Рушив і за кілька хвилин затримався перед хатою.

— То це тут? — звернувся до Лани.

— Так тут. Прошу зайти до хати.

Панич припняв коней і пішов за Світланою до хати.

На порозі їх зустріла Настя.

— Це, мамочко, панич з двору, який за мене заступився і привіз додому.

Настя перелякано глянула на Лану.

— Прошу заходьте, — холодно попросила до хати. Світлана, похапцем, оповіла матері про свою пригоду біля церкви.

Настя уважно вислухавши, подякувала паничеві за опіку Світланою. Якийсь час уважно дивилась на паничу, по лиці пробігли якісь тіні й зникли...

— Так, оце ви, паничу, з маєтку? — по надумі спитала.

— Так... Але ніхто й ніколи не казав мені, що так близько від нас, є такий чудовий закуток...

— Ніхто не казав? — ніби зі сумом перепитала Настя. — Що ж, нас всі обминають: відьми, чарівниці, старий поруйнований млин — добре місце для кажанів, чортів, а от прошу, ще й чорний кіт, — Настя показала рукою на Мурка, який терся об ноги Лани. Все потрібне для чарівниць є, тільки чарівниць немає...

От нізащо-ніпрошо побили дочку, порвали на ній одежду... Це, мабуть, така людська подяка, що багатьом помогаю зіллям, як хто захворіє... Заздрість, що живу сама, хоч в біді, але нікого й ні про що не прошу... Не протягаю руки... Не жебраю... А люди люблять, щоб у них жебрати... понижуватись...

Панич мовчав. Йому стало шкода цих жінок, що тут, на самоті, проводять своє життя і він надумав їм чимось допомогти.

— А може б хто з вас хотів працювати в маєтку, — обережно запитав, — я міг би постаратись про працю.

— О, ні, дякую, — відізвалась Настя і саркастична гримаса промайнула у неї по лиці, — я вже служила, у вас, в маєтку, дякую, більше мене не заманите.

— Ви служили у нас, в маєтку? — здивовано запитав панич.

— Так. Ще як вас, паничу, не було на світі, а потім як ви були малою дитиною.

— Я чув від служби, що колись у мене була добра нянька, але батьки чомусь її відправили... Так, так... щось ніби пригадую.... Чекайте! Коли мені минуло

чотирнадцять років, батько покликав мене до себе, до кабінету, багато оповідав про Україну, про козаків, а потім вийняв зі шкатули хрестика і сказав: "Це тобі подарунок від твоєї няньки, вона була добра і бажала тобі щастя".

Настя уважно слухала, очі її зайшли сльозами.

— Мушу вам призватись, що мама дуже гнівалась, коли побачила на мені цей хрестик.

— І що ж, ви його носите?

— Ношу, — розіпнув сорочку і показав на грудях хрестик панич, — може, коли зустріну тую жінку, що була мені доброю нянькою.

— Ви б хотіли її зустріти?

— Очевидно, що так...

— То ви її зустріли... Я була вашою нянькою... На зворотній стороні того хрестика я видряпала ножем літеру "Н", вона мало помітна... От, гляньте на ваш хрестик.

Панич розстібнув комір, зняв хрестика й почав оглядати.

— Так, є... Дійсно є... Виразно бачу літеру "Н", — руки в нього дрижали, він кинувся до Насті, вхопив її за руки і на зміну цілував обі її спрацьовані руки.

Настя від зворушення плакала. Плакала й Лана. Панич обняв свою няньку й поцілував в чоло.

— Боже, яка ж гарна зустріч, — в захопленні говорив панич, — а я й не знав, що моя няня так близько від мене...

Наступила довга, глибока, повна переживань павза. Тишу перервала Лана. Глянувши у вікно скрикнула: — Дивіться, дивіться, як гарно западає у воду сонце, — вона вхопила панича за руку й вибігла з ним на двір.

— Дивіться, он, он... Воно сідає і які чудові барви кидає на воду...

— Бачу, що крім краси, ти ще, дівчино, й мистець, — любуючись личком Лани, сказав панич. — Але ходім до хати, бо там залишили твою маму, а мою няню.

Увійшовши в хату, панич звернувся до Насті: — Я

дуже щасливий, що віднайшов мою укохану няню і пізнав її пречудову доньку. Тепер чи хочете, чи ні, а мусите переїхати до маєтку.

— Коханий Васильку, я примусу, дитино, не візнаю. Коли захочеш зі мною поговорити, приїжджай до нас... Звідси я вже нікуди не пойду.

— Чому ж ви не хочете переїхати до маєтку? Там вам буде добре, я вже про це постараюсь.

Ні, Васильку, про це не будемо говорити.

— Але чому, чому?

— Я там зазнала багато прикростей і понижень і не хочу знов на те саме наражатись... Колись, при народі, оповім... А тепер от що, — і звертаючись до Лани, яка сиділа з котом на припічку, і з цікавістю прислухалась розмові, — покажи паничеві свої малюнки.

— Які там, мамо, малюнки? — засоромилася Лана, — панич ще висміє мене.

— Покажи, покажи Лано, не соромся, то дуже цікаво подивитись, — заохочував Василько.

— Лана скочила у свою комірчину й незабаром винесла кілька листків, своїх малярських "шедеврів".

Василько уважно розглядав і дивувався здібностям дівчини.

— От, бракує мені фарб, щоб вхопити ті кольори, що бачу. Не можу ніяк схопити заходу сонця, там такі багаті краски, що трудно скрупим олівцем то зарисувати.

— То в чім же діло? Я тобі дістану всі фарби, які тобі будуть потрібні.

— Правда? Правда, паничу? Невже ж дістанете?

— Сказав, що дістану, так дістану.

— Ой, ви ж... який же ви хороший... — Лана, в приступі радості, кинулась на шию Василькові й міцно поцілуvalа... Опам'яталась, засоромилася, почервоніла й почала плакати...

— Ну, чого ж ти, Лано?... — Василько був очарований цією скромною, широю дівчиною.

Настя тільки усміхнулась, дивлячись на вирази радості Лани.

— Скажи ж мені, Лано, хто тебе навчив так гарно малювати?

— Ніхто.

— Трохи я їй показала, що знала, або що зауважила на образах ще в маєтку.

— Тож її треба віддати до школи мальстрства... Це ж талант... Уроджений талант.

День надзвичайних емоцій минав. Василькові треба вже було їхати додому.

Коли Василько від'їхав, Лана ще раз переказала матері, що було біля церкви. Сонце вже зайшло і від озера повіяло приємною прохолодою.

— Ходім, доню, викупаемось, повечеряємо, чим Бог послав, та й спати.

— Ходім, мамо. Чи привезе панич фарби? Як думаєте мамочко?

— Коли обіцяв, то привезе.

— Як то, мамочко, буває на світі, там мене побили, а тут така радість... Фарби.

Коли дійшли до своєї улюбленої верби, Лана хутенько скинула зі себе одяг і, з цілого розмаху, шубовстнула в воду... Зникла під водою, щоб потім показатись далеко від берега. Вона почувала себе в воді, як русалка; її тіло вигиналось, пірнало, то знов виринало і легко погойдувалось на воді.

Настя купалась ближче берега; вона була задумана, щось нуртувало в душі, щось глибоке, щось болюче... Після вечері, коли Лана пішла спати, Настя впала на коліна перед образом Пречистої і довго молилася, сльози текли з очей, вона чогось просила, про щось благала.

4.

За кілька днів приїхав Василько і привіз зі собою мольберти, палітри, пензлі, фарби в тубах і кілька рам натягнутих полотном.

Лана, побачивши це все багатство, не могла себе від радості опанувати. Вона бігала навколо Василька, який розпаковував та розкладав привезені речі. Лана, якби могла, то, здається, кинулася б в обійми паничеві і геть чисто його зацілувала за те, що він такий добрий, за те, що дотримав слова й за те, що привіз такі чудові приладдя до малювання, яких вона ще ніколи в житті не бачила.

— А може це все не до малювання? — закрався сумнів в її душу, — може це що інше панич привіз, щоб посміятись... Але ні, і ще раз ні... це напевно до малювання. Всі сумніви Лани минули, коли Василько почав пояснювати, що до чого належить.

— Дивись, Лано, — почав Василько задоволений сам з себе, що вчинив таку велику приємність дівчині, — мольберт, або по нашому триніжник, на якому уміщується рама, а оце палітра, на якій маляр заздалегідь накладає собі фарби, на цій дощтині можна собі комбінувати й добирати кольори...

— Ой, якже то все гарно придумано, — не втерпіла Лана.

— А звідки, Васильку, ти то все знаєш? — запи-тала Настя.

— Таж, дорога няню, я сам трохи малюю, вірніше пробую малювати, а тепер, якщо дозволите, попробую свого таланту разом з Ланою.

— Про мене, пробуйте, — ніби байдуже згодилась Настя.

— А що ти, Лано, скажеш на мою пропозицію?

Лана заплескала в долоні від задоволення, що почне малювати, будь-що-будь, з людиною, яка на малярстві розуміється.

— Будемо пробувати схопити барви заходу сонця? Добре?

— Ні, Лано, насамперед треба ознайомитись, що і як робити, як вживати фарб, палітри, якусь групу дерев, лотоки, млин, а коли наберешся вправи, візьмемось за сонце.

— Добре... Все буду робити, як скажете, — погодилась Лана. Її личко ясніло від щастя, в очах відбивався захват, повні уста були розхилені, з яких виглядали білі, як перлинини, зуби. Вона була чудово гарна.

Василько, як би занімів і пристрасно вдивлявся в ніжне личко Лани.

На якийсь час Настя стратила помічницю в роботі, бо Лана цілими годинами просиджувала над своїми фарбами, роблячи експерименти з добиранням кольорів. Нарешті приступила до накинення, на полотно, двох старих верб, що росли біля млина, опустивши віти в воду. Приїхав і Василько, дуже хвалив роботу Лани, потім поробив кілька фото з "чарівної місцевості", як казав в захопленні панич, та розглядався, щоб ще можна було зафіксувати.

— Ходім, покажу вам ще одне гарне місце, — Лана вхопила Василька за рукав, як старого знайомого й повела до млина.

— Ось, дивіться... Це старе млинове колесо, я там часто сиджу й думаю, звідти гарний вид на протилежний берег й лотоки, а потім можемо сісти в човен і зробити знимку з колеса.

— Гаразд... Це дуже гарна думка, — погодився Василько, — давай човен, зробимо знимку з колеса...

Лана хутенько відв'язала човен.

— Сідайте! Я буду веслувати.

Вид на колесо був дуже гарний... Якби з якої казки... Потім підплили під саме колесо, прив'язали човна й видряпались на широку його вісі...

— На сьогодні годі, — сказав Василько, заховуючи апарат у футерал. — Посидимо трохи тут... Чудово! Так кажеш, Лано, що сидиш в колесі і mrієш? А про що ж ти mrієш, коли можна знати?

— Про все і про ніщо... Часом так сиджу і нічого не думаю, лише вслухаюсь в плюскіт води на лотоках... Це дуже приємно... коли так тихо кругом, а вода хлюпоче... Так ніби на невидимих струнах грає... Мама опо-

відала, що наші козаки були великі майстри грati на бандурі, на безлічі тих струн, й коли добре вслухатися в плескіт води, то пригадується ніби тиху гру на бандурі... Не знаю чи воно так є, бо я ніколи бандури не чула... Ось, слухайте! Тихо!

Вони сиділи побіч себе й вслухалися в плескіт води... Але звуків бандури не могли почути, зате ритм сердець добре вичували обое... Щось близьке їх лучило зі собою, щось сильне, непереможне...

Василько обережно взяв руку Лани, а потім глянув їй в очі... Очі світились радістю-щастием...

— Ти, Лано, справді чарівниця...

— Чому? — усміхаючись спитала дівчина.

— Ти мене зовсім причарувала... Мені здається, що . . . без тебе . . . ну, тужу за тобою. Хотів би так вічно сидіти... от тут, у цьому млиновому колесі...

— Тут не дуже добре, коли падає дощ.

— Я б і в дош тут сидів, аби... з тобою. Він обняв Лану і вони свою приязнь скріпили ніжним поцілунком.

**

Василько став частим гостем у млинарів, він вже не міг бути без товариства Лани, а Лана без нього.

Настя це помітила і остерігала Лану, щоб не зв'язувалась з паничем, бо від панів все лихо походить. Я служила в маєтку і знаю, яке то життя з панами.

З початку тебе приголублять, а потім викинуть, як собаку за поріг, коли вже не будеш потрібна. Але на Лану, яка була захоплена паничем, материні слова не робили враження, а тим більше, що в цих днях підготовлялися спільно малювати захід сонця. Завчасу уставили свої мольберти, завчасу загрунтували полотно на рамах і чекали відповідного моменту, кожне окремо, щоб розпочати роботу.

Сиділи над озером.

— А знаєш що, Лано, — несподівано звернувся до неї Василько, — а якби так ти і мама переїхали до

мого маєтку. Не робили б так тяжко, а ти мала б більше часу до мальовання.

Лана здивовано глянула на Василька.

— Чого так дивишся на мене?

— Ні, Васильку, я нікуди з нашого хутора не поїду. Тут народилась, тут і помру... Мама також на це не пристане, — твердо заявила Лана.

— Коли б ми так побралися?

— Як то побралися?

— Звичайно... Щоб ти стала моєю жінкою...

— Що ж би я там робила в ваших палацах? Там би мене відразу задзвобали.

— Ні, Лано... Після смерті батька, я тепер є повним господарем і можу робити в своєму маєтку, що буду уважати потрібним.

— Ні, ні, мій хороший... — Лана кинулась обійтися Василька. — Не треба цього... Хіба нам так зле?

— Ти не хочеш мене зрозуміти... Ти мусиш скінчити мальську школу і взагалі підучитись, бо інакше твій талант не розі'ється і загине... А коли станеш моєю дружиною, я тобі дам можливість учитись і тоді ти заблиснеш своїм талантом, почнеш творити гарні образи і цим зміцниш нашу українську культуру.

Лана щось хотіла сказати, але Василько затулив їй уста поцілунком.

— Почекай, послухай мене до кінця. Не хочеш покидати свого хутора — добре... Будемо жити тут, але поробимо певні поліпшення... Старий млин звалимо...

— Не хочу, не хочу... Не дам старого млина валити... Нізащо! — Лана зсунула брови, уста зробились вузькі, завзяті...

— Почекай же Ланочко... Не будь така вперта... Не будемо рушати старого млина, але ж хату треба передбудувати, щоб у ній можна було жити.

— Потім, потім, Васильку, сонце он починає сідати... Берімось за роботу.

Хоч-не-хоч, прийшлося Василькові перервати свої міркування і взялись за пензель.

Лана хутко накладала фарби на полотно, часом затримувалась і довго вдивлялась в напівзолотий обрій і знов нервово працювала пензлем.

— Як же гарно виходить, Васильку, чудово, — в захопленні, час від часу, скрикувала Лана. — А от по-довгаста хмарка... Як добре, що вона з'явилася, зараз вхопимо й тебе непрошену гостю.

Хмарка дуже придалась Лані, для підкреслення обрію.

— Василю, Василечку, глянь-но, як чудово...

Василько, якось був не в настрою, що не закінчив з Ланою розмови, а крім того не міг вхопити кольорів... Уесь час поправляв свій малюнок, достосовуючись до того, як обрій зміняв кольори на темніші і з того нічого не виходило. Нарешті кинув на палітру пензель, а палітру на траву.

— Нічого не виходить! Хай йому! — підійшов до Ланиного мольберту. Дівчина, головні фарби вже накинула на полотно, тепер лише викінчувала...

— Чудово! Добрий з тебе майстер!

— Досить! Головне вхоплено... Сонце вже сідає, он і хмари насувають. Що? Гарно, Васильку?

— Гарно, моя чарівнице, — Василько взяв Лану за плечі, перехилив її голову і завмер в поцілунку. Сиділи над озером. Дмухнув вологий вітерець.

Було тихо, лише долітав далекий пlesкіт води з лотоків.

З-понад лісу висувались щораз більші, щораз чорніші хмари, вони обхоплювали цілий обрій, блискавки прорізували небо, здалека доносився гуркіт грому.

В природі все затихло, очікуючи давно жданого дощу.

Сторожкі кажани почали снувати довкола... На даху млина відізвався пугач.

Від води потягло вологим, млявим, запахом лілей.

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО "ПРОБОЄМ"

У Загальній Бібліотеці Українського Видавництва
"ПРОБОЄМ"

у Торонті дотепер вийшли такі видання:

1. С. Н. Будко: "Тавро Мефістофеля", п'єса на 3 дії, Торонто 1964	\$0.50
2. Б. Ромен-Домазар: "Останній Рейс", на водах океану, Торонто 1964	\$1.00
3. С. Н. Будко: "Весна", три п'єски для дітей, Торонто, 1964	\$0.50
4. С. Н. Будко: "Казки", для дітей, Торонто 1965	\$0.50
5. Ю. Сірий: "Чарівниця", новела, Торонто 1965	\$0.50
6. Петро Стерчо: "Карпатська Україна Держа- вою". Торонто 1965, друкується.	

Замовлення слати:

"V I L N E S L O V O"

286 Lisgar St., Toronto 3, Ont., Canada